

Talousjournalismin nousu ja murros

Jyrki Vesikansa

Jouni Yrjänä,

Rahan perässä, vallan kintereillä. Suomalaisen talousjournalismin historia,

Otava 2018, 390 sivua

Taloustoimittajat ry on kiitettävästi jo toistamiseen selvittänyt alansa vaiheita. Antti Mikkosen *Rahavallan rakkikoirat* oli journalistinen raportti (Mikkonen 1998). Filosofian tohtori Jouni Yrjänä on julkaissut tieteellisen, mutta samalla sujuvan historiantutkimuksen. Punais-ta lankaa joutuu joskus etsimään detaljien vyöryn alta, mutta kokonaisuus on onnistunut.

Mediahistorian tutkimisen ongelmia on, ettei toimitusprosessista jää juuri muita dokumentteja kuin ilmestynyt lehti. Käytettävissä ei siis yleensä ole käsikirjoituksia editointimerkintöineen, saati paperikoriin heitettyä aineistoa. Toimitusten päivä- tai muitakaan suunnitelmia ei yleensä tallenneta. Päätoimittajien kirjeenvaihtoa on arkistoitu, mutta harva heistä on *Helsingin Sanomien* Janne Virkkusen lailla pitänyt päiväkirjaa (Vesikansa 2018).

Yrjänä onkin joutunut rakentamaan tutkimuksensa 2000-luvun osalta lähinnä ilmesty-

neiden juttujen ja varhemmalta kaudelta paljolti Mikkosen laajan haastatteluaineiston pohjalta. On kuitenkin haasteellista käyttää 1990-luvulla kerrottua kuvausta 1970-luvun tai varhemmistakin tapahtumista. Esimerkiksi jo edesmenneen ystäväni Johanna Garamin lausumat ovat värikkäitä, mutta usein faktojen osalta vain hieman sinne päin. Niinpä Kesko ei suinkaan tullut 1973–1974 *Oy Uuden Suomen* pelastusannissa Tukon tilalle tai edes rinnalle yhtiön suurosakkaaksi.¹

Toimittajat katsovat usein, että ”todellinen journalismi alallani alkoi silloin, kun MINÄ tulikin kehiin”. Yrjänä haastaa teesin aloittaen vuonna 1772 perustetusta *Tidningar utgifne af et Sällskap i Åbo*. Hän on löytänytkin yksittäisiä talousuutisia tuosta alkaen. Enimmäkseen ne

¹ *Esim. Oy Uuden Suomen yhtiökok. 22.4.1975, ptk, Kansallisarkisto ja Jyrki Vesikansa (1994, 44, 86).*

olivat kauan tietoja valuuttakursseista, hinnoista ja vastaavasta datasta. Sitä julkaistaan edelleen lehtien talousosastoissa sivukaupalla, vaikka luulisi internetin tehneen tästä paperin tuhlausta. Vauhdikkaita tekstejä tehnyttä toimittajaa puolestaan harmittaa, jos taloussivujen luetuimmaksi osaksi osoittautuu pörssitaulukko.

Taloustoimittajia ei 1800-luvun Suomessa ollut, vaikka alan skuppeja saattaa löytyäkin. Niinpä *Nya Pressen* paljasti 8.6.1889 KOP:n perustamishankkeen kaataakseen sen. Uutisvuodoilla on yleensä motiivinsa, mutta se ei saisi estää tärkeän tiedon julkistamista.

Varsinaisen talousjournalismin alkuna Suomessa voi pitää *Kauppalehden* perustamista 1898. Suomen Liikemies-yhdistyksen rohkea hanke sai pian rinnalleen ruotsinkielisen *Mercatorin*. Vuonna 1919 *Kauppalehti* alkoi ilmestyä päivittäin. Pian perustettiin pieni talousosasto myös *Helsingin Sanomiin*, *Hufvudstadsbladetiin* ja *Uuteen Suomeen*. Talouselämä aloitti vuonna 1938 värikkään Jaakko Kahman ohjauksessa.

Yrjänä kuvaa verevästi sodanjälkeisvuosien talousjournalismia pitkine, kosteine lounainneen ja sopimuksineen siitä, ettei juttua tehdä vielä seuraavaksi päiväksi. Toimituksiin lähetetyn materiaalin pohjalla kerrottiin yhtiökouksista, merkkipäivistä ja isoista hankkeista. Taloustoimittajain kerhoksi järjestäytyneen ammattikunnan kärkijoukko saattoi tietää paljonkin – myös yhteisen ryypiskelyn avulla – mutta vain pieni osa tästä kerrottiin lukijoille tai kuulijoille.

Ilmari Turjan kuuluisia paljastuksia Yrjänä selostaa nielemättä hänen luomaansa legenda sananvapauden marttyyristä (Ruokanen 2001).²

² Käsittelen *Uuden Kuvalehden* kohtaloa tekeillä olevassa *Uutta Suomea* käsittelevässä tutkimuksessani.

Sitten tietä kriittiseen, uutishakuiseen talousjournalismiin raivasivat Pentti Poukka ja Juhani Ikonen *Kauppalehdessä* paljastuksillaan Mekeshankkeesta. Tietoja hankittiin kuin dekkarissa. Lehti haastettiin oikeuteen, mutta uutiset pitivät paikkansa ja lopulta Mekes kaatui.

Vuoden 1967 devalvaation ja ensimmäisen ydinvoimalahankkeen ympärillä oli jo kovaa uutiskilpailua *Helsingin Sanomien* ja *Uuden Suomen* kesken. Ikonen oli siirtynyt *Uuteen Suomeen* ja *Helsingin Sanomain* taloustoimitusta johti nuori Johannes Koroma. Pian hän toteutti Aatos Erkon idean *Taloustiistaista*.

Tietojen saaminen yrityksistä oli kuitenkin edelleen hankalaa. Niinpä *Talouselämä* joutui nousseen protestoinnin takia pitämään tauon Suomen suurimpien yritysten listaamisessa. Vielä vuonna 1974 *Uuden Suomen* oli vaikea saada Myllykoskelta tietoa edes liikevaihdosta.

Erityisen herkkiä olivat tiedot omistuksesta. Tässä tietä raivasi Ylen Esko Seppänen, jonka ensimmäiset paljastukset laitoin monen yllätykseksi *Uuden Suomen* etusivulle.

Vielä herkempi asia oli yritysten todellinen tulos; ehkä kaikki yritysjohtajat eivät sitä itsekään tienneet. Tässä tietä raivasi muun muassa Reijo Niemi ja sittemmin *Helsingin Sanomien* Lauri Helve avustajineen – Pertti Monton *Talouselämää* unohtamatta. Tämäkin tabu on murtunut.

Uutta tyyliä talousjournalismiin toi 1976 *Kauppalehden* päätoimittaja Arto Tuominen. Moni haastateltava korostaa Tuomisen lehden kohu-uutisten virheitä. Kuvaavasti muuan KOP:n asiantuntija kauhisteli ensin Veijo Sahiluoman haastattelun käsikirjoituksen railakkuutta. Jutun ilmestyttyä asiantuntija kertoi riemuissaan saaneensa monta työpaikkatarjousta.

Ehkä talousjournalismin sankariaika huipentui *Suomen Kuvalehden* Olli Ainolan paljastettua 1995 Yhdyspankin ja Kansallispankin fuusion. Äskettäin edesmennyt kollegani pyöritti tavallaan yhteiskunnallista poliisikierrosta kysellen, olisiko jotakin vireillä. Saatuaan langan päästä kiinni hän keri sitä taitavasti.

Ehkä tällainen olisi yhä mahdollista, vaikka pörssisäännöt rajoittavat kertomista. Taloustoimittajan ei pitäisi ainakaan jämähtää tietokoneen ja googlaamisen äärelle, vaan liikkua, tavata ihmisiä ja muodostaa tilannekuvaa. Perustiedot ovat välttämättömiä jo luottamuksen saavuttamiseksi. Ammattikunnassa on tosin eristäytyjiäkin. Pitää olla kanttia arvostella tarvittaessa kavereitakin.

2000-luvulta Yrjänä esittelee yrityskentän keskeiset tapahtumat ja muun muassa Nokian mediasuhteiden ongelman. Konsernilla oli jo 1970-luvulla *fan club* ja Jorma Ollilan aikana ihailu meni joskus liioitteluksi. Nokiassa puolestaan vähäteltiin pienen Suomen mediaa. Sittemmin on palattu maan pinnalle – puolin ja toisin.

Pörssijournalismia Yrjänä käsittelee laajasti. Sisäpiirikiistat sivusivat myös taloustoimittajia, joista osa vastusteli omien sijoitustensa kertomista – miksi? Rötösjahdit taas päättyivät toisinaan vapauttaviin tuomioihin.

Talouspolitiikka ja kansantalous näyttivät välillä jäävän varjoon talousjournalismissa. Tässä on palattu tasapainoon. Muun muassa Helsingin Sanomissa talouden ja politiikan toimitukset on yhdistettykin. Taloutta käsitellään myös pääkirjoituksissa, minkä Yrjänä jättää turhan vähälle. Hieman varjoon jäävät myös maakuntalehdet, jotka ovat kuitenkin toisinaan löytäneet skuppeja, jotka on Helsingissä huomattu vasta viikkojen kuluttua.

Yritysten tiedottajien väitetään saaneen niskaotteen journalisteista. Eiköhän tämä ole itsensä kiinni? Yksikään tiedottaja ei ainakaan ole valvonut tekemiäni haastatteluja enkä tiedottajana mennyt tilannetta häiritsemään. Toki suomalaiset ovat tiedotustilaisuuksissa usein ujoja.

Digi-murros on myllertänyt myös talousmediaa. Uutiset saadaan verkosta eikä enää voi todellakaan sopia, että uutinen kirjoitetaan vasta huomenna.³ Taloustoimittajien määrä on laskenut selvästi eikä alalla ole entistä palkkakilpailua.

Analyyseille on tietojen vyöryssä kuitenkin entistä suurempi tarve – ja omia uutisia voi edelleen löytää. Julkaisuareenat ovat tosin monipuolistuneet.

Toivottavasti Yrjänän teoksen *case-kuvaukset* rohkaisevat talousjournalistien nousevia sukupolvia ja auttavat uutisten seuraajia ymmärtämään niiden syntyä. □

Kirjallisuutta

- Mikkonen, A. (1998), *Rabavallan rakkikoirat, Tositarinoita talousjournalismista*, WSOY.
- Ruokanen, T. (2001), *Turja – Kriivari, Reportaasi 1900-luvun Suomesta*, Otava.
- Vesikansa, J. (1994), *Uuden Suomen viimeinen nousu ja tubo*, liseniaattityö Helsingin yliopistossa.
- Vesikansa, J. (2018), ”Onko toimittajat unohdettu?”, *Historiallinen aikakauskirja* 116: 477–478.

³ Yrjänä sivuuttaa sen, että Helsingin Sanomien Johannes Koroman obella myös tämän kirjoittaja julkaisi Uudessa Suomessa heti etusivulla uutisen Mauno Koiviston öljykriisipubeesta 26.11.1973.